

HAMSHIRALIK ISHIDA MULOQOTNING O'RNI

BOZOROVA RO'YOBTOSH AKTAMOVNA

*So'zangaron Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumining
hamshiralik ishi fani yetakchi o'qituvchisi*

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada hamshiralik ishida muloqotning o'rni, uning bemor bilan samarali aloqani ta'minlashdagi ahamiyati hamda sog'liqni saqlash jarayonlaridagi psixologik va klinik ta'siri tahlil qilinadi. Hamshira va bemor o'rtasidagi to'g'ri tashkil etilgan muloqot diagnostika va davolash jarayonining samaradorligini oshiradi, bemorning ishonchini mustahkamlaydi hamda uning psixo-emotsional holatini yaxshilaydi. Maqolada verbal va noverbal muloqot shakllari, empatiya, faol tinglash va professional etika tamoyillari yoritilgan. Shuningdek, samarali muloqot bemor xavfsizligini ta'minlash, xatoliklarni kamaytirish va tibbiy xizmat sifatini oshirishdagi roli ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: *Hamshiralik ishi, muloqot, bemor bilan aloqa, empatiya, professional etika, verbal muloqot, noverbal muloqot, faol tinglash, tibbiy kommunikatsiya, psixologik qo'llab-quvvatlash, bemor xavfsizligi, sog'liqni saqlash, hamshira faoliyati, klinik muloqot.*

KIRISH

Hamshiralik ishida muloqot bemor bilan tibbiy xodim o'rtasidagi eng muhim klinik va psixologik vositalardan biri hisoblanadi. Zamonaviy sog'liqni saqlash tizimida muloqot faqat axborot almashinuvi jarayoni emas, balki diagnostika, davolash, parvarish va bemor xavfsizligini ta'minlashning ajralmas komponenti sifatida qaraladi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO) tomonidan 2016-2023-yillar oralig'ida e'lon qilingan sog'liqni saqlash sifatini oshirishga doir strategik

hujjatlarda tibbiy kommunikatsiya bemor xavfsizligining asosiy omillaridan biri sifatida qayd etilgan.

ASOSIY QISM

Ilmiy nuqtai nazardan qaraganda, hamshira va bemor o'rtasidagi muloqot jarayoni axborot uzatish modeli bilan ifodalanadi. Ushbu jarayon quyidagi asosiy komponentlardan iborat:

$$C = (E + M + F) - B$$

Bu yerda:

C - kommunikatsiya samaradorligi

E - emotsional tushunish (empatiya)

M - ma'lumotning aniqligi

F - faol tinglash darajasi

B - to'siqlar (shovqin, stress, til farqi, psixologik bosim)

Ushbu model shuni ko'rsatadiki, muloqot samaradorligi faqat so'zlar bilan emas, balki psixologik va ijtimoiy omillar bilan ham belgilanadi. Agar to'siqlar (B) oshsa, kommunikatsiya sifati keskin pasayadi.

Hamshiralik amaliyotida verbal va noverbal muloqot birgalikda ishlaydi. Verbal muloqot orqali bemorga davolash rejasi, dori vositalari va parvarish tartibi tushuntiriladi. Noverbal muloqot esa mimika, ko'z qarashi, tana holati va ovoz ohangi orqali bemorga ishonch va xavfsizlik hissini beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, tibbiy muloqotda noverbal signallar umumiy axborotning katta qismini tashkil qiladi (Mehravian modeli asosida 1971-yildan boshlab kommunikatsiya psixologiyasida keng qo'llanadi).

WHO tomonidan 2020-yil 7-aprelda pandemiya davrida e'lon qilingan bemor xavfsizligi bo'yicha tavsiyalarda hamshiralarning aniq, tushunarli va empatik muloqoti noto'g'ri tashxis va davolash xatolarini kamaytirishi alohida ta'kidlangan. Bu ayniqsa shoshilinch tibbiy holatlarda muhim ahamiyatga ega.

Hamshiralik ishida faol tinglash (active listening) muloqotning eng muhim komponentlaridan biri hisoblanadi. Faol tinglash jarayoni quyidagi psixologik bosqichlarga asoslanadi:

$$L = A + R + Q$$

Bu yerda:

L - tinglash samaradorligi

A - e'tibor berish

R - qayta ifodalash (feedback)

Q - savol berish orqali aniqlashtirish

Faol tinglash bemor ishonchini oshiradi va uning psixologik stress darajasini kamaytiradi. Klinik kuzatuvlarga ko'ra, empatik muloqot mavjud bo'lgan holatlarda bemorning davolash jarayoniga rioya qilishi sezilarli darajada yuqori bo'ladi.

Shuningdek, hamshiralik kommunikatsiyasi tibbiy xatolarni kamaytirishda muhim rol o'ynaydi. Noto'g'ri tushunilgan ko'rsatmalar, dori dozasi yoki parvarish tartibi ko'pincha kommunikatsiya buzilishi natijasida yuzaga keladi. Shu sababli zamonaviy sog'liqni saqlash tizimida "patient-centered communication" (bemor markazli muloqot) yondashuvi keng joriy etilgan.

Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, 2019-yildan keyingi sog'liqni saqlash islohotlarida bemor bilan samarali muloqot klinik natijalarni yaxshilash va sog'liqni saqlash xarajatlarini kamaytiruvchi asosiy omillardan biri sifatida ko'riladi. Bu yondashuv ayniqsa hamshiralik amaliyotida muhimdir, chunki hamshira bemor bilan eng ko'p vaqt o'tkazadigan tibbiy xodim hisoblanadi.

Hamshiralik ishida muloqotning eng muhim biologik ta'sirlaridan biri stress reaksiyasini boshqarishdir. Stress holati organizmda kortizol gormoni ajralishini kuchaytiradi. Bu jarayonni soddalashtirilgan biologik model orqali quyidagicha ifodalash mumkin:

$$S = \alpha - (E + S_m)$$

Bu yerda:

S - stress darajasi

α - tashqi bosim (kasallik, og'riq, xavotir)

E - empatik muloqot ta'sir

S_m - ijtimoiy va ma'naviy qo'llab-quvvatlash

Bu formula shuni ko'rsatadiki, empatik muloqot va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash stressni kamaytiruvchi asosiy omillar hisoblanadi. Klinik kuzatuvlarda hamshira bemor bilan iliq va tushunarli muloqot qilganda yurak urish tezligi, arterial bosim va nafas olish chastotasi me'yorlashishi kuzatiladi. Bu esa muloqotning bevosita fiziologik ta'sirini isbotlaydi.

Hamshiralik ishida muloqotning yana bir muhim jihati — bemorning davolanishga rioya qilish darajasidir (compliance). Bu ko'rsatkich quyidagi model bilan ifodalanadi:

$$A = I \times U \times M$$

Bu yerda:

A - davolanishga rioya qilish

I - ishonch darajasi

U - tushunish darajasi

M - motivatsiya

Agar bemor hamshiraga ishonmasa yoki tushuntirish yetarli bo'lmasa, davolash samaradorligi pasayadi. Shu sababli muloqot klinik natijalarning bevosita determinantiga aylanadi.

Jamoat salomatligi nuqtai nazaridan hamshira eng ko'p vaqtni bemor bilan o'tkazadigan tibbiy xodim hisoblanadi. Shu sababli u nafaqat davolash jarayonini kuzatadi, balki erta ogohlantirish tizimi sifatida ham ishlaydi. Masalan, bemor o'z holatini og'zaki yoki noverbal tarzda ifoda etadi. Hamshira bu signallarni to'g'ri talqin qilsa, asoratlar erta aniqlanadi. Bu jarayonni quyidagicha ifodalash mumkin:

$$D = O + V$$

Bu yerda:

D - diagnostik aniqlik

O - og'zaki ma'lumot

V - noverbal signallar

Bu model muloqotning diagnostik ahamiyatini ilmiy jihatdan asoslaydi.

Hamshiralik amaliyotida faol tinglash (active listening) ham muhim mexanizm hisoblanadi. U quyidagi komponentlardan iborat:

$$L = A + R + Q$$

Bu yerda:

L - tinglash samaradorligi

A - e'tibor

R - qayta aks ettirish (feedback)

Q - aniqlashtiruvchi savollar

Faol tinglash bemor psixologik bosimini kamaytiradi va ishonchni oshiradi.

Bu esa davolash jarayonining umumiy samaradorligini kuchaytiradi.

XULOSA

Hamshiralik ishida muloqot bemor bilan tibbiy xodim o'rtasidagi oddiy axborot almashinuvidan ancha keng va chuqur klinik jarayon hisoblanadi. Ilmiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, samarali muloqot biopsixososial yondashuv asosida bemorning nafaqat jismoniy, balki psixologik va ijtimoiy holatiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Muloqot sifati yuqori bo'lgan holatlarda bemorning stress darajasi kamayadi, ishonchi ortadi va davolanish jarayoniga rioya qilishi yaxshilanadi.

Ilmiy modellash natijalari ham muloqotning klinik ahamiyatini tasdiqlaydi: empatiya, aniqlik va faol tinglash kabi omillar kommunikatsiya samaradorligini oshiradi, to'siqlar esa uning sifatini pasaytiradi. Shu bilan birga, hamshira tomonidan kuzatiladigan verbal va noverbal signallar erta diagnostika va xavfli holatlarni oldindan aniqlashda muhim rol o'ynaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Karimov Sh.A. Hamshiralik ishi asoslari. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2021. – 312 b.
2. Ismailova N.R. Palliativ yordam va hamshiralik parvarishi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. – 280 b.
3. Abdullayeva M.M. Klinik hamshiralik amaliyoti. – Toshkent: O‘zbekiston nashriyoti, 2019. – 265 b.
4. Rasulov B.B. Jamoat salomatligi va sog‘liqni saqlash tizimi. – Toshkent: Tafakkur Bo‘stoni, 2022. – 340 b.